

De Heraut

VAN DE

Gerreformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 23 Juni 1881 (Staatsblad N°. 124).

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de gesubscribeerden verzonden.
Bijdragen van medewerkers, te zamen met de inhoud van dit blad, te adresseren aan de REDACTIE, Abonnementen en Advertenties aan de ADRESLISTPLAATSE van De Heraut, Warmoesstraat 106, Amsterdam.
Insendingen die later dan Dinsdag vóór middernacht te 12 ure worden ontvangen kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Zondag 31 Maart 1889. N°. 588

Abonnementen: franco aan huis, per drie maanden f. 1.20. Afzonderlijke nummers aan het Bureau 10 Cent.
Abonnementen worden aangenomen door alle Boekhandelen, Postdirecteuren enz. en aan het Bureau, Warmoesstraat 106, te Amsterdam.
Advertenties: van 1 tot 6 regels 60 Cent; voor elke regel meer 15 Cent.
Aanvragen en vermelding van liefsdegen en Verlangingen 10 Ct. per regel.

Over het graf.

ZONDAGSAFDEELING XXII.

I.

Deze Jesus, die van u opgenomen is in den hemel, zal alzo komen gelijchwijs gij hem naar den hemel hebt zien heenvaren.
Hand. 1: 9, 10.

Met de 22ste Zondagsafdeeling komt de Catechismus aan de laatste twee Geloofsartikelen toe, die luiden: „Ik geloof de Wederopstanding des vleesches en een Eeuwig leven.“

Bij de uitlegging schakelt de Catechismus hier aanstonds de zaligheid ook der ziel na het sterven in, en dit is uitnemend; mits men maar wel versta en inziet, dat naar het oorspronkelijk bedoelde der Twaalf Geloofsartikelen, niet de zaligheid der ziel na den dood, maar uitsluitend de Wederopstanding des vleesches wordt bedoeld. Immers over de zaligheid der ziel is reeds gehandeld in de leer der Kerk. Die kerk is de vergadering dergenen, die ten eeuwig leven verkoren zijn, en van die kerk beleeft Gods kind, dat hij een lid is en eeuwig zal blijven.

Voor een afzonderlijk geloofsartikel om nu nogmaals te bevestigen, dat de ziel na den dood voortbestaat, en ook bij dit voortbestaan, terstond na den dood in de verkiezing der genade Gods besloten blijft, is uit dien hoofde in deze Apostolische Geloofsbelijdenis geen plaats. Reeds het artikel over de „Vergeving der zonden“ liep uit in het oordeel. En het is niet naar het oogenblik van uwe sterfsterf, maar naar den grooten en doorlochtigen dag van de Wederkomst des Heeren, dat dit voorlaatste geloofsartikel u verplaatst.

Dit uitgangspunt worde hier scherp vastgehouden. Niet alsof onze Catechismus ten onrechte ook de zaligheid der ziel hier inslaschte. Waarom zou men ook deze hier niet retrospectief mogen bespreken? Ook hierbij toch zijn er tal van vragen, waarop de Heilige Schrift ons niet alle antwoord onthield, en die geleidelijk in verband met de Wederkomst des Heeren kunnen te berde komen.

Maar het uitgangspunt voor dit artikel moet in die Wederkomst zelve genomen. Daarbij was de belijdenis van den Zoon blijven staan, toen het heette: „Van waar hij wederkomen zal om te oordeelen de levenden en de dooden“. En toen is daarop wel de belijdenis van den Heiligen Geest en de Kerk en de in haar helevende Vergeving der zonden gevolgd, maar toch altoos in dien zin, dat in die Kerk het werk van Christus zou openbaar worden; en nu ten slotte zou worden beleden, hoe dit werk afspie.

Het is de verhoogde Heiland, die den Heiligen Geest heeft uitgestort; het is de verhoogde Heiland, die zijn kerk in stand houdt; het is de verhoogde Heiland, die de vergeving der zonden als vrucht van zijn rantsone geldende maakt bij den Vader; en zoo ook is het de verhoogde Heiland, van wien eens de Wederopstanding des

vleesches en de ingang in de eeuwige heerlijkheid zal uitgaan. Duidelijk toch schrijft de heilige apostel ook de Wederopstanding des vleesches aan den Christus toe, waar hij in Fil. 3: 21 schrijft: „Onze wandel is in de hemelen, waaruit wij ook den Zaligmaker verwachten, namelijk den Heere Jesus Christus, die ons vernederd lichaam veranderen zal, opdat het gelijkvormig worde aan zijn verheerlijkt lichaam, naar de werking der kracht, waardoor hij ook alle dingen aan zichzelf kan onderwerpen.“

Op den voorgrond sta hier dus dat het gewichtig stuk, hetwelk in dit slot onzer XII artikelen wordt beleden, nog steeds voorwerp onzer hope blijft; dat het er nog niet is; dat de vervulling ervan nog niet kwam; dat ook wij te dezen opzichte nog onder de profetie leven; en dat eerst aan het einde der eeuwen de volheid kan ingaan.

Natuurlijk, hoe verder we komen, des te meer krimpt de profetie in en te rijker wordt de vervulling. Dat ligt in den aard van elk proces. In het Paradijs was het nog alles profetie wat de Heere van het zaad der vrouw sprak. Onder Israëls bedeeft was reeds veel geloofd en geopenbaard, wat Adam en Noach nog dierf. Reeds een deel profetie was vervuld. Maar toch het groote middelpunt van alle profetie, de komst van den Christus tot deze aarde toefde nog. Het reeds vervulde deel was voor Israël dus klein, het nog te vervullen deel onmetelijk groot. Voor ons, die in de bedeeft des Nieuwen Testaments leven, staat dit nu weer anders. Voor ons ligt de Vleeschwording, ligt Golgotha, ligt de Opstanding van Christus reeds achter ons. Dat machtig deel der profetie ging dus in vervulling en hield op voor ons nog profetie te zijn. Maar toen Jesus stierf op Golgotha en straks opvoer van den Olijberg, was daarom lang nog niet heel de profetie vervuld. Ze was zeer ingekrompen, doordien een telkens grooter deel van haar eif naar dat der vervulling overschoot. Maar niettemin begon er toen een nieuwe worsteling, een nieuwe gisting, een nieuw levensproces, welke ontwikkeling en eindloop er nog niet was en dus nog in de profetie school. Een profetie die vooral het boek der Openbaringen van Johannes, als sluitboek van de Heilige Schrift, ons zoo klaarlijk voorlegt. Sinds verliepen weer achttien, straks negentien eeuwen, en het spreekt wel vanzelf, dat ook in deze negentien eeuwen weer heel wat profetie in vervulling ging en een breed stuk, dat voor een Polycarpus, een Augustinus, een Thomas à Kempis nog in windseleien lei, allengs door de historie ontrold is, en ophield profetie te zijn. Doch hoe-verte wij ook in onzen tijd het einde der dingen mogen genaderd zijn, toch is het einde van den weg er nog niet. Nog een eind weegs ligt voor ons open. Dat verdere stuk van den weg en hetgeen op het eind van dien weg ons heidt, blijft dus ook nu nog profetie, die voor ons eikel in de belofte hangt, en eerst de groote en doorlochtige dag des Heeren zal ons dat einde aller dingen in vervulling doen gaan.

Men gaat dus teil, zoo men van de profetie spreekt als een afgesloten terrein, dat wel voor Israël als profetie bestond, maar niet meer als profetie voor ons zou bestaan.

Integendeel, heel de Schrift wijst ons niet slechts achterwaarts naar het Paradijs en Golgotha, maar ook voorwaarts naar de Parousie en het rijk van eeuwige glorie. In de wezenlijke profetie, onder de onvervulde belofte leven ook wij nog.

Vraagt men waar deze nog niet vervulde profetie dan geboekt staat, dan wijzen we in de eerste plaats op het boek der Openbaringen; maar ook vooral op hetgeen al de heilige apostelen omtrent de toekomstige dingen te boek stelden; en niet minder naar wat de Heiland, in zijn redenen over de einduitkomst van den strijd tusschen Licht en Duisternis geprofeteerd heeft. Ja, zelfs daar mogen we nog volstrekt niet staan blijven. Tot in het Oud Verbond moesten we terug. Want schier niet één profetie kunt ge openstaan, of zijn vergezichten reiken verre over Golgotha en den Olijberg heen. Schier alle profeteeren u niet alleen van den lijdenden Messias in smaadheden, maar evenzeer en schier nog sterker van den Koninklijken Vorst die in zijn glorie komen zal.

Zij kennen niet maar een David, die als een ree op de bergen vliedt, maar ook een David die zegevierend Jeruzalem binnentrekt, en een Salomo, die in het rijk van vrede en gerechtigheid met vorstelijken luister schittert.

De Gemeente des levenden Gods mag dus niet alleen bij Bethlehem en Golgotha leven, als ging de profetie dier toekomst heur niet aan. Doet ze dit, dan begaet ze dezelfde fout, waaraan Israël zich schuldig maakte, toen het wel het morgenrooi en het reukwerk op Zion aanstak, maar in den Messias die komen zou niet inleefte, en dies, toen hij kwam, voor zijn majesteit geen oog had. Neen, we mogen geen vrede hebben met den smaad die nog steeds den Naam des Heeren achtervolgt, met de verwerping en heuning van Jesus' naam door negen tienden van de kinderen der menschen. Heel deze Schepping is Godes. Zijns moet ook de glorie van deze Schepping wezen. En even smadelijk als deze wereld eens den Zoon van God uitwierp, even majestueus moet eenmaal op deze zelfde wereld zijn luister geopenbaard en gehuldigd worden.

Istaleven in de Toekomst des Heeren is daarom voor de kerk des Heeren plicht. Een geloof dat hier geen behoefte aan kent, is niet kerkegeend; is te zeer uitsluitend bedacht op eigen zielezaligheid; en mist het ware oog voor wat den Christus toekomt en eens uit deze wereld rijpen moet. Vandaar dat toen de kerk deze belijdenis van de Toekomst des Heeren maar al te zeer vergat, allerlei sekten aan de buitenvaart zijn opgetreden, om eenzijdig die Toekomst op den voorgrond te schuiven, en in apocalyptische dweprij heil te zoeken. Reeds de enkele herinnering aan de „Heiligen der laatste dagen“ zegt hier genoeg van, en opmerkelijk is het, hoe bijna alle later opgekomen sekten, tot die der Mormonen inkluis, altoos den mond over de Wederkomst des Heeren vol hebben.

Dit toont, dat er bij de belijdenis van deze Wederkomst des Heeren eene klip ligt, die de rechtzinnige kerk heeft te mijden, en de historische kerk toont ons duidelijk genoeg waarin deze klip bestaat. Het zien namelijk op de Wederkomst des

Heeren brengt de verleiding met zich, om zich aan den strijd van het heden te onttrekken. In tweeërlei opzicht komt dit voor. Bij sommige akten in dien zin, dat ze den strijd tusschen vleesch en geest te bang vinden, en om zich aan dien harden strijd te onttrekken, zich alvast indroomen in een toekomst die er nog niet is, en daaraan een vrijbrief ontleenen tot allerlei in-schikkelijkheid voor het vleesch. Men weet wat de Wederdoopers in Munster, wat de Naaktkloppers in Amsterdam, wat nog in deze eeuw soortgelijke sekten in Brazilië, wat in Zuid-Afrika de „Heiligen der laatste dagen“ bedreven. Doch ook bij andere ketterische richtingen, die wel verre van het vleesch in te willigen veel meer in ascetische strengheid het lichaam tot onderwerping brengen, doet zich toch een verwant verschijnsel voor. Zij namelijk ontzien niet den strijd tegen het vleesch, maar deinken wel terug voor den strijd met de geleerden, de aanzienlijken, de edelen, de veelzins rechtschapen tegenstanders van den Christus, die in het filosofenkleed tot hen uitgaan.

Tegen deze mannen op het gebied van kerk en staat en maatschappij te strijden vinden ze pijnlijk. Ze leven zoo gaarne met hen op goeden voet. Ze stellen zelfs prijs op hun omgang en vriendschap. Ze zijn ierisch jegens hen gezind, onverschillig of ze hen op kerkelijk of wetenschappelijk gebied zien optreden. En overmits nu de werkelijkheid van het heden hen nopen zou met deze edelen van ons geslacht te breken, en zich zoo allerlei onoverwinnelijke als gevolg van die breuke op den hals te halen, trekken ze zich liever in de Apocalypsie terug, richten aller oog op de wederkomst des Heeren, en boeien de dwepende zielen en nieuwsgierigen van geest, niet allerlei bijzonderheid over de dingen die komen zullen.

Ook die nieuwsgierigheid speelt daarbij een hoofdrol. Het ligt in onze menscheijke natuur, dat wij, o, zoo gaarne de profetie misbruiken zouden als een middel om onze weergierigheid te bevredigen. Het liefst hadden wij een profetie, die tot in de kleinste details, tot met jaar en dag en uur ons in staat stelde, om te voorzien wat er straks gebeuren zou. Een soort profetie in den geest der heidense waarzeggerij. Zoo is echter de profetie des Heeren niet. De echte goddelijke profetie biedt vergezichten, die u een algemeen besef, een algemeen indruk geven van wat komen zal, maar in grilligen, wisselenden, dioramatischen vorm, zoodat al de bijzonderheden er wel in schillen, maar dat ge eerst van achteren, als de profetie vervuld werd, er de bijzonderheden met vasten blik in kunt weervinden. Altoos naar den stelregel, dat de profetie ons gegeven is, opdat, als het zal geschied zijn, heel de kerk bekennen moge, dat de Heere het alzo gesproken heeft.

Hiermee echter niet tevreden, doen thans vele dezer sekten, wat oudtijds de rabbijnen deden, en pogen kleine bijzonderheden te voorspellen, en uit allerlei detail-trekken in de profetie nauwkeurige berekeningen af te leiden omtrent hetgeen te gebeuren staat. En of de Schrift nu al nog zoo duidelijk zegt, dat de Zoon des menschen komen zal, als een dief in den

nacht, dat hielp alles niet; en keer op keer heeft men gewaand het jaar van den ondergang der wereld zoo vast en stellig te kunnen uittrekken, dat er bij duizenden waren, die hun goed verkochten en hun geld opmaakten, denkende: Straks heb ik er toch niet meer aan. Het Chiliaisme bewandelde steeds denzelfden weg en was er evenzeer steeds op uit, om allerlei speciale voorspellingen in de Schrift te vinden, en zulks tegen de vasten zetregel van alle echte profetie in. En zoo zijn er dan ook al weer kringen, waarin men over den grond der zaligheid heenglijdt en nauwelijks meer ernst maakt met de zuivere belijdenis der rechtvaardigmaking, maar waarin men alle gesprek schier rusteloos loopen laat over tal van vragen rakende de toekomst, waarop toch geen kind des menschen antwoorden kan.

Ons zeggen, dat de kerk des Heeren meer dan dusver in de wederkomst des Heeren heeft in te leven, vatte men dus vooral niet op in den zin, als gaven we daardoor eenigen prikkel of eenige aanmoediging aan deze ongezone en in den grond ongeestelijke Apocalypsie. Neen, staande in de rijke, heerlijke genieting van wat ons in Bethlehem en Golgotha is toegebracht, heeft de kerk Gods thans op elk gebied den harden strijd te strijden, die juist door Golgotha feller dan ooit tusschen hen die den Zoon kussen en die anderen die zijn kroon in het stof neerwerpen, ontbrand is. En zoo daarbij het heerlijk vergezicht van de Toekomst des Heeren voor ons ontsloten is, dan wierd ons dit gegund, niet om als rabbijnen op jaren en uren en detail-trekken te suffen, maar om midden in den strijd des levens, juist voor dien strijd beziel te worden door de zegepraal die aanbreekt; in dien strijd gesterkt en gestaafd te worden door de zekerheid van den eindtriomf; en onder dien strijd, als we struikelen en vallen, den zoeten troost in te drinken, dat de laatste overwinning toch aan Christus en zijn volk blijft.

Maar in dien zin dringen we dan ook met onze Geloofsbelijdenis zeer sterk op dit in eere herstellen van de verwachting van 's Heeren toekomst aan.

En dit is noodig. Verreweg de meeste Christenen toch, denken niet veel verder dan hun eigen dood. Dát boezemt hun belangstelling in, hoe het in die ontsietende ure voor hen gaan zal. Hoe als het lichaam koud wordt en verstijft, en straks een prooi der ontbinding en der graven wordt, de ziel afgescheiden van dat lichaam, dan toch voort kan leven, en wat in dat komend leven haar lot zal zijn. En hebben ze nu eenmaal grond om te mogen hopen, dat dan ook hun lot met de gezaligden zal zijn, nu, dan vragen ze ook niet verder. Dit is hun reeds genoeg en te over. En dan denken ze zich na den dood een gelijkmatig, rusteloos duren voortbestaan, waarin hun ziel bij Jesus is, — en verder vragen ze niet.

En dit nu juist moet bestreden, omdat het wortelt in geestelijke zelfucht; in, als we zoo zeggen mogen, een hemelsch egoïsme, dat zich verder om de eere Gods en den afloop der dingen niet bekommert. Mocht dit zoo van Christuswege, dan zou ons in de Heilige Schrift ook verder niets geopenbaard, over niets gesproken,

Een bladzijde uit het leven van Calvijn.

Karel V was nog machtig. Duizenden onderdanen gehoorzaamden hem nog als hun heer. Een aanzienlijke hofstoet omringde nog zijn troon en onder dezen niet weinige mannen van kennis en geleerdheid. Sommigen hunner bezaten echter nog grooter schat. Zij waren met de reformatie der kerk meegegaan en zochten den vrede hunner ziel niet meer bij mis of uiterlijke boetedoening. Hun hart had den Heere Jesus gevonden als Borg en Middelaar. Den keizer was dit niet onbekend. Toch behield hij hen in zijn dienst, al ging zijn hart uit naar Rome's leer. Een van dezen was Ludovicus de Dieu, geboortig uit de Zuidelijke Nederlanden. Hij was kamerheer des keizers en werd door dien vorst, uit erkentenis voor zijn trouwe diensten, tot den adelstand verheven onder de vliegende bewoordingen. Op de ongelukkige krigstochten van Karel volgde De Dieu hem en hij bleef bij hem, totdat de keizer in het jaar 1555 afstand deed van troon en macht, gedeeltelijk ten behoeve zins zoon Philips II. Toen waarschuwde hij hem heen te gaan, omdat hij niet langer bij machte was, hem tegen de inquisitie en de Jesuïeten te verdedigen. Op bijzondere wijze had de Heere hem verlost uit de banden van Satan en wereld, waarin hij lag en hem tot een voorstander der Hervorming gemaakt. Johannes Calvijn was het instrument, dat de Heere hiertoe gebruikte.

Het gebeude eens, dat Calvijn naar Engeland overstak. In het schip, waarop hij zich bevond, waren eenige dertale

en ongebonden jongelingen, van welke De Dieu een was. Nauwelijks op reis, namen de jongelieden de kaarten, en onder het spelen vloekten en raadden zij, den naam des Heeren op vreeselijke wijze lasterende. Calvijn hoorde dit, maar hield het niet uit.

Hij trad op de vloekenden toe en bestrafte hen, ze dreigende met de wrake Gods, indien zij voortgingen. Smaadredenen der roekeloozen waren het antwoord, dat de ernstige bestraffer en gezant des Heeren kreeg. Alleen Ludovicus zweeg, en het was duidelijk, dat hij uit overtuiging zweeg. Calvijn merkte dit op, maar deed voorhands, of hij niets zag.

Eenigen tijd daarna vond hij hem alleen in het schip. Hij sprak hem aan en zelde: „Ik zie, edele jongeling! iets goeds in u, hetgeen mij hope op uwe zaligheid geeft. Gij schijnt mij te braaf toe, om langer onder zulke goddeloozen te verkeer.“

De Dieu kreeg een luisterend oor, ja, antwoordde den Hervormer in het Latijn. Het eene woord lokte het andere uit. Alras vernam onze Ludovicus de waarheid Gods naar de Schriften, waaruit Calvijn hem onderwees en de Heilige Geest werkte in zijn ziel door tot zaligheid. Tusschen beide mannen ontstond vriendschap en De Dieu was zoo aan Calvijn verkleefd, dat hij aan zijne ouders schreef, dat hij hem en zijne leer nooit zou verlaten, al moest hij er allerlei vervolgingen voor ondergaan.

De laatste jaren zijns levens bracht hij te Brussel door, waar zijn zoon Daniel predikant was, totdat de stad aan Parma en de Spanjaarden overging. Voor dien tijd was Ludovicus reeds gestorven.

Korten tijd na zijn dood werd zijn zoon gewaar-schuwd, dat de Jesuïeten voornemens waren het lijk des vaders op te delven en aan een galg te hangen. Daniel haastte zich toen, met behulp van den Jesuïet, die den

raadsdag zijner geestverwanten verraden had, het lijk zijns vaders op te graven en voor een tijd te verbergen.

Sterfbed eens vromen.

De kleinzoon des bovengenoemden Ludovicus de Dieu, mede Ludovicus geheeten, was een groot kenner der Oostersche talen. Prins Maurits wenschte hem in de plaats van Uittenhogaardt als hofprediker. Dit sloeg hij af, omdat hij zich nog te jong voelde voor zoo hooge taak. „Immers“, zoo zelde hijzelf tot den Prins, „zou ik ten hove aan mijn geweten willen voldoen en vrijmoedig bestraffen: eene vrijheid, die men ten hove ongaarne zou verdragen, waarom zouk een post beter een man van jaren dan een propont (Prins Maurits was op een dorp onder zijn gehoor) paste.“ De Prins preeste deze zedigheid en voorzichtigheid en beruste in de afwijzing. Later werd hem een hoog-leeraarszetel aangeboden bij de pas gestichte Hoogeschool van Utrecht, maar de regenten en de kerkeraad van Leiden, waar hij toen predikant en regent van het Fransche College was, wilden hem niet loslaten. Toen hij nauwelijks 52 jaren oud was, wierp de Heere hem op zijn laatste krankheid. Leydekker verhaalt hier van, dat hij op het ziekbed niet deed dan op Gods Woord denken, daarvan spraken en het nog toelichten. Hij troostte zijn bedroefde vrouw met hetgeen men vindt in Exod. 22: 22: „Gij zult geene weduwe noch wees (hij liet vier kinderen achter) beledigen.“ Hij vermaande zijne kinderen, dat zij naar het voorbeeld huns vaders, grootvaders en overgrootvaders zouden leven en wandelen; hij betuigde, dat hem de dood zoo verschrikkelijk niet voorkwam, als men wel voorgaf. Zijn laatste gebed was: „Ik dank U, mijn God! dat Gij mij van der jeugd af de waarheid geleerd hebt,

welke ik ook heilig, en in een goed geweten, naar mijn geringe krachten, uwen volke heb gepredikt. Welke door Papisten, Socianen, Arminianen en Mennonieten wel gelasterd wordt, maar echter altijd blijven zal de eenige weg ten leven, en altijd, onder al het woelen en woeden der vijanden, het hoofd wel zal opsteken en zegeprelen, zoodat er nooit belijders en martelaars voor dezelve ontbreken zullen.“ Zoo ontsiep hij zacht in den Heere.

Een vervolgde.

In de dagen van Frans I en zijne opvolgers woedde de vervolging tegen de Gerreformeerden op de vreeselijke wijze. Meer dan één martelaar stierf op het schavot. Andere belijders vluchtten. Onder deren was Buisson, een vernaard sijnscilder, die tevens een meester was in het glazen. Vrouw en kinderen had hij reeds naar Engeland voortgezonden, toen hij nog naar een gelegenheid zocht om te ontkomen. Wetende, dat er nauw op de vluchtelingen toezien werd, legde hij een pleister op zijn eene oog en maakte zich een houten been. Dus uitgemonteerd, kwam hij aan de poort der stad, waaruit hij vluchten wilde. De schuldwachter kreeg echter achterdocht en zelde tot hem, dat men zich zoo wel kon uitmonteren, om hem te verschalken. Hierop antwoordde hij stoutelijk: „En gij, zijt gij niet een handvol gezenhoofd gediend?“ De schuldwachter liet hem op dit zeggen doorgaan, zoodat Buisson kon ontsnappen.

DE GAAY FORTMAN.

van niets gerept zijn. Maar zoo is het niet. De Heilige Schrift spreekt over de zaligheid der ziel onmiddellijk na den dood zelfs zeer weinig, en spreekt daarentegen veel en breedvoerig over de dingen die aan het einde komen zullen.

Dit heeft hierin zijn oorzaak, dat de Heilige Schrift ons afeert, schier uitsluitend over en om ons zelf te denken, en er ons toe nopen wil om alle dingen in verband met Gods eere te bezien.

Nu heeft God deze wereld geschapen. In die wereld en in dit heelal is opstand tegen zijn majesteit uitgebroken. En deswege is nu de hoofdvraag voor den eindloop niet, of hij er bij behouden wordt, maar of God Almachtig ten leste over elken tegenstand en opstand zal triomferen.

Die wereld is zijn Schepping, die van Hem afviel. En daarom is het de capitale vraag, of God de Heere weer over dit zijn scheep zal triomferen zal, en de eere van zijn wereld zal hebben of niet.

Alzoo lief heeft God de wereld gehad dat Hij zijn eeniggeboren Zoon aan haar gegeven heeft; maar die wereld heeft dien Zoon van zijn welbehagen aan het kruis geslagen en gedood. Vandaar de hoofdvraag: Moet dit zoo blijven? Of wel, komt eens de ure, dat God de Heere, die zijn Zoon aan die wereld schonk, ook de eere van dien Zoon over de wereld zal doen uitbreken.

Hard is de strijd die tusschen het geslacht dat God vreest en dat Hem niet vreest om den wille van den Zoon in de wereld gestreden wordt.

En gedurig schijnt het alsof de wereld de sterkere is, en het volk des Heeren onderligt. En daarom is het hoofdvraag of dit zoo blijven zal, dan wel of eens de dag en het uur komt, waarop men weer zien zal het onderscheid tusschen dien die God vreest en dien die Hem loochent in zijn hart.

Zalig, is er uitgeroepen, zijn de zachtmoedigen, want zij zullen het aardrijk beerven, en bij duizenden zijn de zachtmoedigen des Heeren op het schavot omgebracht en is het martelaarslot hun deel geworden. Vraag daarom, moet dit zoo blijven, of zal God de Heere zijn rechtvaardigen wreken en hen redden van dien smaad?

Op deze vragen, en op deze vragen alleen komt het aan. En overmits nu juist deze vragen zich persoonlijk concentreeren in de vraag, of uw lichaam, dat God schiep, terecht komt dan wel prooi der ontbinding blijft, daarom juist leidt de Belijdenis dit stuk der waarheid in met den juichtoon, dat er *Wederopstanding is des vleesches*.

KUYPER.

„Den kop vermorzelen“!

En ik zal vriendschap zetten tusschen u en tusschen deze vrouw, en tusschen uw zaad en tusschen haar zaad: dat zal u den kop vermorzelen, en zij zal het de verzen vermorzelen.
Gen. 3: 15.

Satan neemt in de Schrift het beeld aan van een slang, die u achteropsluip, schuilend u nakomt, en u van achteren in den hiel steekt met haar giftigen tand.

Dat is de sluwe list van het verraderlijke belagen. U worden, doodelijk wonden, eer ge op verweer verdacht kunt zijn.

En daartegenover staat nu Christus, die recht op Satan afkomt, hem opzoekt, in het front aangrijpt en hem zulk een doodelijken slag op den kop toebrengt, dat de vernietigde slang haar gekronkelde lijf ten doode uitstrekt en verstijft.

Naar recht zou Sion verlost worden, niet door list of sluwheid. En daar nu het ondankbare en roekeloze menschenkind zich eenmaal aan Satan in de armen had geworpen, zoo de Middelaar in zijn verlossingswerk zelfs het recht, zij het ook het duivelsche recht van die slang eeren. Hij zou Satan niet van achteren op den staart trappen, maar recht in den aanloop den kop verpletteren, tot Satan zelf ten leste erkennen moest, dat hij in wettigen kamp overwonnen was door onzen God!

Daarom schuilt de Middelaar niet voor den Satan weg. Maar als hij gedoopt is in de Jordaan, wordt hij terstond door den Heiligen Geest zelve in de woestijn uitgeleid, met het uitgesproken doel om verzoekt te worden van den Duivel.

Als het op die verzoeking aankomt, slaat de Middelaar Satan niet met goddelijke overmacht terug, maar worstelt met den Boose naar strijdrecht. Wapen tegen wapen. Schrift tegen Schrift. Tot eindelijk Satan het met dat heilig wapen afgest, en van hem wijkt voor een tijd.

Als daarna Satan onder de jongeren van Jezus woeden gaat, valt Jezus in Petrus den Satan nogmaals met open vizier aan. Als hij weet dat Satan in Judas zal varen, ontrekt hij zich niet, maar reikt Judas nog de laatste bete. En als het eindelijk op Gethsemane en Golgatha aangaat, is de worsteling en beroering zijner ziele wel boven alle beschrijving ontzettend, maar toch gaat hij ook in die beslissende ure dien Drinkbeker en dien Overste der wereld moedig tegen.

Hij was gekomen om de werken van den Duivel te verbreken, en hij brak zijn macht, en strijdt nog van uit den Hooge om zijn kerk niet door de poorten der hel te doen overweldigen. Ja, eens komt de dag, dat hij met al zijn heiligen de laatste worsteling tegen Satan en zijn dienaren zal aandoenen, om dan in het eind den Satan voor eenwig in den afgrond te werpen, tot hij niet verpletten kop neerligt op den bodem der hel.

De kop van Satan moet verplet. Van kop is hier sprake, omdat de Satan als slang, en dus in diergestalte, optreedt. Maar in den grondtekst staat het gewone woord *hoofd*. En al is Satan nu in persoon onlachelijk en al heeft hij dus noch kop noch hoofd, toch is duidelijk wat dit „hoofd“ hier zeggen wil. Ons hoofd is de zetel van ons bewustzijn. Uit de hersenen komen de overleggingen en de gedachten

Wel in verband met de opwellingen uit het hart; maar toch eerst in het hoofd nemen ze den vorm van overleggingen, beramingen en aanslagen aan.

In Satans kop was de boze toelag beraamd. Uit zijn kop was de leugen voortgekomen, die tegen de waarheid vijandig optrad. Met zijn kop zwol hij op in hoovaardij om God zelf naar de kroon te steken.

Daarom moet Satan op den kop getrap. Omdat hij de vader der leugen is, moet de Middelaar hem verpletteren door de waarheid.

En zoo komt ook de Middelaar, om tegenover het gebroeders van Satans leugen en de verzinsels zijner boze raadslagen, de heilige, reine, zuivere, hemelsche waarheid over te stellen, en te verhalen van het Goddelijk besluit.

Zeg dus niet, dat de „waarheid“ er minder toe doet; dat het eerst en meer en duurzaam alleen op „heiligheid“ aankomt; en dat zulk een Zaligmaker ons genoegzaam is, die ons wonderbaar een heiliger zin en heiliger leven instort.

Dit is Gods ordinaantien omkeeren. Omkeeren heel de heilsorde. Omkeeren het schriklijk verloop der historie.

Nem neen, uit den kop van Satan, door leugen, is de zonde in de wereld gekomen, en alleen uit het Hoofd van den Middelaar, door de waarheid, kan de macht in de wereld ingaan, die Satans macht verbreekt.

In de woestijn worstelt de Middelaar met Satan door het Woord.

Dat Woord is een hamer die de steenrotsen te pletter slaat. Het tweesnijdend zwaard dat tusschen het merg en de saamvoegsels indringt. Altoos gaat het Woord voorop.

En natuurlijk dan komt er uit de waarheid „heiligheid“, gelijk er uit de leugen „zonde“ gegeneerd werd.

Maar Satan kan niet anders bezwijken, of hij moet door hem, die de Waarheid is, getrap op den kop.

Waak daarom niet enkel over uw hart, maar ook over uw hoofd.

Ook op wat ge denkt, wat ge geloofd, wat uw overtuiging, wat uw belijdenis is, komt het aan. Komt het aan bij u, en ook bij heel de kerke Gods. Ook op onze scholen. En ook in de opvoeding van het huisgezin.

Gedachten hebben we toch, en ook het opkomend geslacht heeft toch begrippen en denkbeelden, waartoe het leeft.

Zorgt gij nu niet dat de gezonde denkbeelden, zuivere begrippen en ware voorstellingen krijgen, heusch, dan zorgt Satan wel, dat hij uit het boze hart en uit de boze wereld, er ongezonde denkbeelden, onzuivere begrippen en onware voorstellingen indraagt. En daar teert dan uw eigen ziel, daar teert de ziel uwer kinderen, daar teert uw land en volk op; en het einde is, dat Satan een ontzettende macht terug krijgt, waar een bijlopende catechisatie of bijkomende kerkgang, of zoo weinig tegen vermag.

We hebben den strijd met den kop van Satan; met zijn leugenachtige influisteringen, met zijn schijnsoone voorspiegelingen, met zijn kiemen van zondige gedachten, die hij in ons uitzaait.

En daarom riep Jezus: „De Waarheid zal u vrijmaken.“ Elke drop waarheid die in u indringt, is een tegengif tegen wat uit Satans kop in u sloop. Elke ware, zuivere voorstelling is een macht, om weer een band van Satan te verbreken.

o, Satan kent de macht der blanke, zuivere, gezonde Waarheid wel, en daarom is hij alle eeuwen door op niets zoo uit geweest, als om de Waarheid in de kerk, in den zin der geloovigen en in de opvoeding van het komend geslacht, door allerlei ketterij te vervalschen. Ketterische waarheid is nog wel waarheid, maar als een leeuw dien men de tanden uitbraak. Ze is machteloos, en door haar valsche bijmengsel doet ze kwaad.

Geen leertucht in uw kerk; geen leertucht in uw opvoeding; geen leertucht over u zelf, zoo wil Satan het, o, zoo gaarne. Daar groeit daar terti zijn macht in. Want dwaling was alle eeuwen door de vruchtbare moeder van ongelooft, afval en zedenbederf.

En daarom roept Christus u op, om met hem, in zijn strijd en worsteling deelgenoot, bij dat verpletteren van den kop van Satan mee te worstelen.

Hij verplet Satans kop, maar de kopjes der demonen, die op allerlei manier in onhart en leven insluipen, en het gif spuwen van hun onwaarsachtig woord, moet gij met en onder hem bestrijden.

Want waarlijk het baat u niet, of ge al het zedelijk kwaad op alle wijs verfoeit en op alle manier brandmerkt.

Het demonische is een macht, die evenals de slang uit de fabel, altoos weer aangroeit, zoolang de kop niet gevonden en verpletterd is.

En zoo is het ook in uw hart en in het hart uwer kinderen.

Geen strijd baat noch treft doel, zoolang de kop van den demon in uw hart niet aangegepen en vermorzeld is.

Eerst als de kop verplet is, is het met de macht van den demon uit.

En daarom vangt alle overwinning met geloof aan en blijft van het geloof uitgaan; want geloof dat is juist den kop van u slingeren en aan de waarheid die in Christus is, tegenover de leugen van den kop van den demon in u geuigenis geven.

KUYPER.

Amsterdam, 29 Maart 1889.

Gelijk elk geloovige toestemt, is Christus aan de kerk tot een Hoofd gegeven. Zelfs is hem om dit regiment over de kerk te kunnen uitvoeren van den Heere alle macht gegeven in den hemel en op de aarde.

Hieruit volgt rechtstreeks, dat in de kerk van Christus allen onder onderscheid, hetzij particulieren, hetzij bijzondere ambtsdragers, zijn onderdanen zijn.

Als onderdanen hebben derhalve alle particulieren en bijzondere ambtsdragers hem te gehoorzamen, en met name ophet terrein der kerk zich naar zijn wil en wet te gedragen.

Nu rijst de vraag, heeft Christus voor dit zijn kerkregiment zijn wil en wet geopenbaard, al dan niet?

Ook op deze vraag antwoordt al wie een kind van God is: Ja, Christus heeft wel terdege zijn wil en wet geopenbaard t. w. in zijn Woord of bepaald gezegd in de Heilige Schrift.

Bij alle kerkelijke handeling is derhalve,

volgens den plicht als onderdaan, elk ambtsdrager en elk particulier in de kerk gehouden, zich naar deze wet des Heeren te gedragen, en is in zijn Koninkrijk van nul en geener waarde, elke kerkelijke handeling die niet zijn Woord strijdt.

Met name de ambtsdragers hebben slechts in zooverre ambtelijk recht en ambtelijke macht in de kerk, als ze de koninklijke autoriteit van dat Woord erkennen, er hun besluiten naar inrichten, en door hun handelingen er uitvoering aan geven.

Daarentegen verkeert in kerkelijken opstand tegen den Koning der kerk elk ambtsdrager, en dus ook elk kerkelijk College, dat niet met dit Woord rekent of er tegen in handelt.

Deze kerkelijke opstand nu kan of principieel of accidenteel zijn, d. w. z. ze kan opstand in het beginsel zelf, of slechts opstand op een bepaald punt zijn.

Principieel is deze kerkelijke opstand aanwezig, zoodra een ambtsdrager, of een College van ambtsdragers, weigert de autoriteit van het Woord als enige macht ter beslissing te berigen en aan te wenden.

Accidenteel is deze kerkelijke opstand, zoo eenig ambtsdrager, of eenig College van ambtsdragers, wel in het algemeen dit Woord als enige autoriteit erkent, maar op een bepaald punt er tegen ingaat, en na er op gewezen te zijn, weigert voor de autoriteit van dit Woord te zwichten.

Opstand, niet afwijking of vergissing. Immers bij onwilkeurige afwijking of vergissing blijft aanstonds de bereidwilligheid om zich uit het Woord te laten overtuigen en zich daarnaar te conformeren.

Hieruit nu blijkt, dat in principieelen opstand tegen Christus als Hoofd der kerk zijn, de Synode der „Ned. Herv. Kerk“, en haar onderhebbende Besturen.

Immers de Synode bestrijdt dat de autoriteit van Gods Woord beslissen moet; betwist dat Christus het regiment over zijn kerk voert; en weigert zich met onderdanigheid aan zijn wil en wet te onderwerpen.

Aan dezen principieelen opstand van de Synode tegen den Heere staan medeschuldig allen, die haar steunen, 't zij lijdelijk door te zwijgen en voor haar te zwichten, 't zij handelend door voor haar gezag op te komen en er mee te rekenen.

Maar ook accidenteel in opstand tegen den Heere staan alle ambtsdragers en kerkeraden in dit Genootschap, die wel in het algemeen Gods Woord als hoogste autoriteit en Christus in zijn regiment erkennen, maar op het bepaalde punt van den Dienst des Woords en der Sacramenten, weigeren zich naar dat Woord te gedragen, uit vrees van conflict met de Synode en verlies van kerkelijk goet.

Op dat punt toch vergissen zij zich niet en wijken ze niet onbewust af, maar ze praten hun afwijking goed, en weigeren te voldoen aan den eisch der geloovigen, dat ze zich naar Gods Woord conformeren zullen.

Bij opstand nu tegen den Koning is het plicht van elk getrouw onderdaan, om te breken met de muiterij en voor den Koning op te komen.

En zoo ook is het thans plicht en roeping van alle geloovige en getrouwe onderdanen van Koning Jezus, om ziende den principieelen opstand tegen Koning Jezus van de Synode en de hoogere Besturen, en ziende den accidenteele opstand van de orthodoxe kerkeraden, deze eerst te vermanen, daarna zich van hun muiterij af te scheiden, en tegen hen voor hun Koning op te komen, in gehoorzaamheid aan zijn Woord.

Van meer dan ééne zijde is men opgekomen tegen onze voorstelling dat de Synode van Dordrecht in 1618/19 het vraagstuk, tusschen de Supralapsarij en Infalapsarij in geschil, niet heeft opgelost.

Als tegenbewijs voerde men aan: 1°. onderscheidene uitdrukkingen uit de Canones van Dordt, waarin de voorwerpen der verkiezing als gevallen en dood in schuld en zonde voorkomen, en vooral 2°. de verklaring van professor Gomarus in de 107e zitting der Dordsche Synode.

Toch berust deze tegenspraak op eene vergissing.

Bestit heeft de Synode alleet die geschilden, die zij thetisch en anti-theetisch uitgemaakt heeft; en hieronder behoort dit geschil niet.

Wel spreekt de Synode op meer dan ééne plaats in termen en bewoordingen, die voor de Infalapsarij genoegzaam en voor de Supralapsarij onvoldoende waren; maar in tegenstelling heeft de Synode niet gesproken.

En wat Gomarus betreft. Hij verklaarde op de 107e zitting niet, dat hij de stelling van zijn mede-gedeputeerden weersprak, maar dat ze hem niet ver genoeg gingen.

Er staat tocht: „D. Gomarus betuygde openlijk dat ook hij hun oordeel in alles toestont, uitgenomen de artikel van het voorwerp der praedestinatie ofte hoe God den mensche aangemerkt heeft in 'tverkiezen, 't welk hij meende dat ghestelt moest worden, niet alleentide de mensche gevallen, maar dat ook de mensche voor den val in de praedestinatie van Godt aenghemerct zij.“

Hij zegt dus niet, dat hij hun gevoelen verwerpt, maar alleen, dat ze in de zaak niet aan Gods Woord, maar aan de uitspraak der filosofie ontleend.

Diensvolgens is ook hun oordeel over het verleden een heel ander. Met wat nu bestaat, zijn ze niet bijster ingenomen; maar met wat vroeger bestond nog veel minder. Zij zien in de ongeschiktheid en ongerijkelijkheden van het heden volstrekt geen *deformatie*, maar slechts nog onvoltooid *ontwikkeling*. Hun grieve is juist dat we niet snel genoeg van dat verleden

De zaak is dus deze, dat de Synode dit probleem niet besliste, maar zoo uitdrukte, dat de Infalapsarij met den tekst *geheel* vrede konden nemen, maar de Supralapsarij slechts om het uitblijven der tegenstelling, in zooverre de Canon h. i. niet genoeg zei.

Theorieën van kerkzuivering.

III.

Al heeft niemand op dit oogenblik met onze Gereformeerde kerkelijke toestanden vrede, en al is elke groep op wijziging bedacht, toch bedoelt niet elke groep *Reformatie*.

Immers, en hier lette men wel op, *Reformatie* is niet maar den bestaanden kerkvorm wijzigen, maar beteekent zeer bepaaldelijk: teruggaan op den zuiverder kerkvorm, waarvan men door verbastering afweert.

Dit sluit het denkbeeld van kerkelijke ontwikkeling, naar den eisch der tijdsomstandigheden en bij meerder licht des Geestes, daarom volstrekt niet uit.

Te groeien, en onder het opgroeien meer gezet van vorm, meer afgerond van gestalte te worden, is heel iets anders dan een uitwas op den rug te krijgen, een been scheef te zien trekken, of een arm te zien verkrommen.

En gelijk nu een zorgvuldig ouderpaar zeer goed het onderscheid merkt tusschen hetgeen bij hun kind *groeien* en *misvormd* worden, is, en alleen in het laatste geval een arts te hulp roept, zoo ook is het hier.

Ook de kerk moet, hoe ouder in jaren ze wordt, te rijker de weelde harer vormen kloek en krachtig openbaren. Maar geheel hiervan onderscheiden is alle ontarding en verbastering van haar vorm. En ook haar is het zeer goed aan te zien, of eenige verandering in haar verschijning het nuttig en noodzakelijk gevolg is van haar uitgroeien; dan wel of men te doen heeft met iets dat scheef en krom trok en bezig is haar gestalte in waangestalte om te zetten.

Welnu, alleen in dit laatste geval komt *Reformatie* te pas.

En zulk een *Reformatie* is dan altoos een poging, om, zoo mogelijk het scheeve en kromme weer recht te buigen, elke uitwas te doen verdwijnen, en het ingekrompene en verschrompeld weer in frischen, degen, kloeken vorm te herstellen.

In elke *Reformatie* ligt dus de erkenning dat men staat voor een geval van *Deformatie*. En alle *Deformatie* sluit in zich, dat het vroeger *beter* is geweest.

Beter, niet in dien zin, alsof ooit de kerk volkomen en zonder rimpel ware gezen; maar *vergelijkelijk* beter. Zoo dat de scheefheden, kromheden en verrekkingen niet zoo sterk uitkwamen.

En door en achter dat *beter* glauert men dan door tot het model en oorspronkelijk bestek, dat in Gods Woord ons voor den vorm van alle kerk geboden ligt; en zoekt, in de lijn van dit *beter*, op dat oorspronkelijk van God gegeven bestek terug te gaan.

Bedoelde *Reformatie* uitsluitend *herstel* van den vroegeren kerkvorm, zoo stond ze gelijk met *restitutatie*. Twee pogingen die wel te onderscheiden zijn. Hij toch die *restitutatie* vergeet 1°. dat er ook ontwikkeling van den kerkvorm naar den eisch der tijden moet zijn; en 2°. dat in den vorm zelf, dien hij *restitutatie* wil, reeds de oorzaken scholen, waaruit het *beter* is voortgekomen. Zoodat hij op zijn vingers kan narekenen, dat, al kon hij het oude geheel herstellen, uit dit oude altoos weer dezelfde droeve gevolgen zouden uitbotten.

Dit is het oordeel dat noodzakelijk over alle *restitutatie* gaat, en meer dan één, die ook in onze dagen, schier rabbinistisch, bij de ouden ter school gaat en in kopieeren van wat zij deden en leerden zijn hoogste ideaal zoekt, mag wel bedenken, dat hij, van *reformatie* gewagende, aan niets dan *restitutatie* bezig is.

Neen, *Reformatie* is en wil heel iets anders. Ten eerste doordien zij vat en voelt, dat de weg niet achterwaarts, maar vooruit ligt. Ten tweede, doordat ze nooit in het *beter* verleden, maar alleen in Gods Woord haar grond bestek vindt. En ten derde, doordien ze in het *beter* verleden terdege onderscheidt tusschen hetgeen daarin vrucht van *beter* inzicht, en oorzaken van het later gekomen *beter* was.

Reeds hieruit echter volgt, dat er van *Reformatie* alleen bij hen sprake kan zijn, die erkennen en belijden, 1°. dat in Gods Woord het bestek voor de kerke Gods geboden is, en voorts 2°. erkennen dat het verleden deels beter dan het tegenwoordige, deels de oorzaak van het huidige kwaad was.

Hieruit blijkt reeds, dat noch de *Modernen* noch de *Groningers* aan eenige *Reformatie*, hoegenaamd ook de hand kunnen slaan. Immers ook zij hebben tegen de bestaande toestanden wel hun bedenkingen. Ook zij willen wel veel anders hebben. Maar in steb van het *ontkerken* der kerk tegen te gaan, is hun toelag juist, om de secularisatie der kerk steeds verder door te drijven.

Zij erkennen „de Heilige Schrift“ niet als „Gods Woord.“ Het bestek en ideaal waarop zij aansturen, is door hen dan ook niet aan Gods Woord, maar aan de uitspraak der filosofie ontleend.

Diensvolgens is ook hun oordeel over het verleden een heel ander. Met wat nu bestaat, zijn ze niet bijster ingenomen; maar met wat vroeger bestond nog veel minder. Zij zien in de ongeschiktheid en ongerijkelijkheden van het heden volstrekt geen *deformatie*, maar slechts nog onvoltooid *ontwikkeling*. Hun grieve is juist dat we niet snel genoeg van dat verleden

wegreizen. Gij vindt dat er op het schouderblad zich een bult vormt, maar zij oordeelen, dat deze uitwas normale overgang naar schooner lichaamsvorm is. Gij zegt, dat het linkerbeen scheef trekt, maar zij oordeelen, dat deze afwijkende positie van het been in de heupholte juist op harmonischen vorm uitloopt. Tusschen u en hen is dus geen vergelijk mogelijk. Wat gij wilt doen, willen zij juist behouden, en er het proces van laten doorwerken; ja, zoo mogelijk verhaasten. Minder wereldgelijkvormig is uw roepen, hoe eer hoe liever *ganschelijk* der wereld gelijk gemaakt, is hun betuiging. En dies kan er bij hen van *Reformatie* geen sprake zijn. Al wat zij kunnen, is verder *deformeren*. En ook waar goede woorden door hen gesproken worden tegen allerlei misbruik, voor allerlei geschonden recht en met name tegen slapheden van zeden, toch blijven ze op het stuk der *religie* en der kerk lijnrecht tegen u overstaan.

Wijzigen, vervormen, anders maken willen ze het wel. Maar „reformeeren“ niet.

Moelijker is de vraag, of men bij de *Ethischen* met recht van poging tot *Reformatie* spreken kan; althans zoo we deze groep in engeren zin nemen, en van de Irenischen onderscheiden.

Natuurlijk zijn de *Ethischen*, op enkele uitzonderingen na, heel andere personen dan de *Modernen* of *Groningers*. Voor den *Ethische* van nobeler zin is en de Heilige Schrift en de Christus én de kerk in den kring van zijn heiligheden opgenomen. Hij leeft in het mysterie, en erkent dat ook het hier bedoeld terrein met den dauw van het mysterie overdroppen is. Menig *Ethische* knielt voor zijn Heiland neer en roept met Thomas: „Mijn Heere en mijn God!“ Het Sacrament is hem niet maar doode vorm, maar wezenlijkheid. De Schrift is hem het boek zijner religie. En, misge niet te nauw bepaalt, is ook de kerk van Christus voor hem een heilige gedachte.

Ge doet dus onrecht, zoo ge u de *Ethischen* voorstelt, als onverschillig voor het leven Gods. Integendeel dat zoeken ze met u; dat zoeken ze evenals gij in de mystieke gemeenschap met den Christus. Van een opgaan in de wereld willen ze niets weten.

Zoolang ge dan ook met de personen der *Ethischen* te doen hebt, vindt ge in den regel aansluiting aan uw eigen vroom besef. Ge kunt met hen bidden; met hen aanzitten aan den Disch des Heeren; roerend schoone, teedere woorden over het Kruis van Christus van hun lippen opvangen. Kortom, ge besef, bij de nobeler *Ethischen* althans, terstond, dat er tusschen u en hen wel terdege „religieuze gemeenschap“ bestaat.

Ware er dus sprake van *Reformatie* van het persoonlijk leven, dan zou ongetwijfeld ook aan hen het recht op *Reformatie* zijn toe te kennen. Wat het persoonlijk leven aangaat is hun ideaal van het *nue* niet zoo ver afwijkend.

Maar zoo staat de zaak niet. We handelen thans over *Kerkzuivering*. *Reformatie* is een woord, dat door de historie opjkt is als wegneming van het bedorvene uit de Kerk als Kerk. In de 16e eeuw greep *Kerkzuivering* plaats.

Om te beoordeelen, of de *Ethischen* als zoodanig aan de *Reformatie* kunnen medewerken, moet ge dus onderzoeken, of thoe ze *persoonlijk* staan, maar wat hun streven en bedoelen ten opzichte van de Kerk is.

En, komt ge daarop, o, dan blijkt spoedig, dat *egelijke Kerkreformatie* ook bij hen niet denkbaar is.

Reeds terstond niet om de positie, die ze tegenover de Heilige Schrift innemen.

Immers ze eeren die Schrift wel en stellen haar wel zeer hoog, maar niet als een Schrift, waarin met goddelijke gewisheid het bestek voor de Kerke Gods ligt aangegeven. Ook over de Kerk vinden ze in de Schrift wel uitspraken van Mozes en de profeten, van Jezus en zijn apostelen. Maar voorerst is het voor hen verre van zeker, of deze uitspraken metterdaad zóó en in dien vorm van Mozes en de profeten, van Jezus en de apostelen herkomstig zijn. En ook voor zoover ze dit niet weten, maar onderstellen willen, hebben noch de woorden van Mozes en de profeten noch die der apostelen voor hen volstrekt gezag. En waar ze bij Jezus dit gezag wel erkennen, maken ze toch ook bij hem nog de exceptie, dat Jezus zulke uitspraken niet bedoeld heeft als architectonisch scherp geteekende lijnen maar meer als gesticuleerde lijnen, die ongeveer bepalen in welken geest we te handelen hebben. Waar dan nog bij komt, dat het gezag der Schrift voor hen wel geldt wat aangaat den diepen *geestelijken* achtergrond van het religieuze, maar niet wat betreft de *uitwendige opreding* van de Kerk in het leven. Gevolg waarvan is, dat zij zichzelf een Kerk-ideaal vormen, buiten de Heilige Schrift om, dat bij Rottend eindigt met in den staat op te gaan; bij Gunning neerkomt op een vrije religieuze gemeenschap, waarin een ieder binnentreedt, die er zelfgeen bezwaar in ziet; en dies voorts bij alle *Ethischen* een pantheïstisch proces doorloopt, wisselende naar de wisselende toestanden in de ontwikkeling der wereld.

Vandaar dan ook dat in de tweede plaats het huidige hun geen *deformatie* van beter toeschijnt, maar een noodzakelijk te doorloopen fase in het levensproces. H. i. was het vroeger volstrekt niet *beter*, maar *er slechter*. Het is duidelijk hunnerzijds uitgesproken: De belijdeniskerk der *Reformatie* was een fout. Die moet niet terug verlangd, maar met eere begraven worden.

Al zouden ze dan ook persoonlijk niets liever wenschen, dan dat een legelijk in de Kerk den Christus beled en eerde en uit warme sympathie voor de heilige mysteriën de gemeenschap der heiligen zocht,

toch kom (en daarop ze scharen Modernen staan, des kerk te z

Ge mo men tege ook geen als Dr. G stel van d der kerke, beuren, d uw eigen den nobel spreekt w

blike het dat Dr. Modernen mogelijk belijders; Belijdenis, maken v seeren.

Onze o zijn, dan biedwaard persoonlijk ook hun formatie kwam zij

Ook b gen, niet Zegevie van Christ door God

Ons w vraagd, e in versch het recht het heilig Mogen

opmerking ge reeds die ook steld over

Alsmed ging van aan de le We zijn Sacrament

Een we langen zal

Just om debat over niet meer op, onze l wat er in Voor di Een van

Hoedanig op teken w Toen de nam verzie een minder, om afscheit meente te e eeniging nu alleen, dat gemeenten mettenen zoe Theol. Sch heffing van de overrijde

Toen de verschenen Herant. Al schen, tom althans uit. Maar de kwamen nie spreking die den geen i Assen te o hadden man delum. Zij i litten de h voor hun ei

De Ured komst een g van ineenam Twee der na de belan aangebracht hieren getra

Zoo kwan Synode was handhaafde geen Dolon Christ, Gert en de hark

De voorik punten niet Synoden.

Maar de Utrecht ma blik, zoo d voort te ze eens commu (de Synode) brengen van rouden oord

Zoo staan

Een twe grappig ve

Door dese de Grefform gedeeld, als grondtreken te Kampen i dien Prof. B niet zoo ou lang beslist a man, staat b niet niets be bij de doce niet vereenig

Ook die weet dit bij zoo goed al Zoo zegt van de Prin onne door v verantwoordt vragen en de Dat v. Rur het opneemt, heb ik er es een typische

Maar dat lingen of lan zoodanig te geemart.